

Onderzoek naar opvoeding en temperament bij kleuters

Nieuwsbrief 2

Beste ouders en leerkrachten,

Hier is hij dan: de tweede editie van de nieuwsbrief over het onderzoek naar opvoeding en temperament bij kleuters. Na de wervingsfase hebben alle ouders en leerkrachten vragenlijsten ingevuld over hun eigen gedrag en dat van de kinderen die meedoen aan het onderzoek. Ook zijn inmiddels alle huisbezoeken afgerond, waarin we ouders en kinderen hebben geobserveerd tijdens spelsituaties, en waarin we een aantal taakjes en spelletjes hebben gedaan met de kinderen.

We willen graag alle gezinnen bedanken voor het invullen van de vragenlijsten tot nu toe, en voor hun gastvrijheid tijdens de huisbezoeken! Ook de leerkrachten willen we bedanken voor het verspreiden van informatie over het onderzoek en voor het invullen van de vragenlijsten. Hartelijk dank; zonder jullie is dit mooie onderzoek niet mogelijk!

In deze nieuwsbrief vinden jullie de eerste resultaten van het onderzoek en een hoop praktische informatie.

Veel leesplezier!

Heeft u vragen over dit onderzoek of deze nieuwsbrief?

Neem dan contact met mij op

E-mail:
M.I.Slagt@uu.nl
Telefoon:
06-47 616 832

In deze nieuwsbrief

- p. 2 De appel valt niet ver van de boom?
- p. 2 Waarom is kijken naar temperament belangrijk?
- p. 3 De appel valt niet ver van de boom? (vervolg)
- p. 4 Spelen met poppen: daar leer je meer van dan je denkt
- p. 4 Spreken is zilver, zwijgen is (nu nog even) goud
- p. 5 Over responsieve ouders en sociale kinderen
- p. 6 Eén keer meten is genoeg, toch???
- p. 6 Vragen over opvoeden?
- p. 6 Agenda

De appel valt niet ver van de boom?

In ons onderzoek hebben we een aantal dimensies van temperament gemeten bij zowel kinderen als hun ouders. Hieronder staan een aantal van deze temperamentsdimensies beschreven. Iedereen scoort verschillend op deze dimensies: van helemaal niet of heel weinig, tot heel veel of heel vaak.

- Impulscontrole: ongewenste impulsen kunnen onderdrukken.
- Aandachtscontrole: je aandacht ergens bij kunnen houden.
- Angst: de mate waarin je negatieve gevoelens (zoals nervositeit of je zorgen maken) ervaart, als je pijn of ellende verwacht, of onder dreigende omstandigheden.
- Frustratie: de neiging tot boosheid en frustratie, als je onderbroken wordt of als je doelen geblokkeerd worden.
- Droefheid: de mate waarin je negatieve gevoelens, een verminderde stemming en energieverlies ervaart, bij teleurstelling, lijden en verlies.
- Ongemak: de mate van negatieve gevoelens die je ervaart als je zintuigen (zicht, gehoor, reuk, en tast) sterk geprikkeld worden.
- Sensatiezoeken: de mate van plezier die je beleeft aan intense of spannende situaties met veel nieuwe prikkels.
- Sociabiliteit: de mate van plezier die je beleeft aan omgaan met andere mensen.
- Positief affect: de neiging tot positieve gevoelens en plezier ervaren in het algemeen.

Vervolgens hebben we gekeken of het temperament van ouders samenhangt met het temperament van hun kinderen. Ofwel: in hoeverre lijken ouders en kinderen op elkaar qua temperament?

Benieuwd naar het antwoord? Zie het vervolg van het artikel op de volgende bladzijde!

Waarom is kijken naar temperament belangrijk?

- Begrijpen van verschillen tussen kinderen / mensen
- Meer begrip voor reacties die normaal zijn voor een kind; "Ieder vogeltje zingt zoals het gebekt is"
- Manier van opvoeden afstemmen op het kind

De appel valt niet ver van de boom? (vervolg)

Wat bleek: impulscontrole, aandachtscontrole, angst, frustratie, droefheid, ongemak en sensatiezoeken van ouders en kinderen hielden verband met elkaar. Naarmate ouders hun impulsen en aandacht beter konden controleren, konden kinderen dat ook. Naarmate ouders meer geneigd waren tot angst, frustratie, droefheid, of ongemak, waren hun kinderen dat ook. En tenslotte: naarmate ouders meer plezier beleefden aan intense situaties, deden hun kinderen dat ook.

Dit geldt zowel voor ouder-kind paren van hetzelfde geslacht (vader-zoon en moeder-dochter) als voor ouder-kind paren van verschillend geslacht (vader-dochter en moeder-zoon).

Hoe komt het dat het temperament van ouders en kinderen met elkaar samenhangt? Daar zijn verschillende redenen voor. Een eerste belangrijke reden is dat ouders via hun genen een stukje van hun temperament doorgeven aan hun kinderen. Een tweede belangrijke reden is dat kinderen zien hoe hun ouders hun omgeving benaderen en er op reageren. Kinderen zullen deze manier van benaderen en reageren (onbewust) overnemen. Zo geven ouders zowel via hun genen als via hun gedrag hun temperament door aan hun kinderen.

Maar hoe sterk is nu precies het verband tussen het temperament van ouders en het temperament van kinderen? Het verband is het sterkst voor de temperamentsdimensies inhibitiecontrole. Maar zelfs dit verband is hooguit middelmatig. Voor sociabiliteit en positief affect is het verband juist geheel afwezig. Voor de andere temperamentsdimensies is het verband zwak. Kortom: het verband tussen het temperament van ouders en het temperament van kinderen, hoewel aanwezig, is in het algemeen zwak.

Dit alles leidt tot twee belangrijke conclusies:

1. Hoewel kinderen, gemiddeld genomen, qua temperament meer op hun ouders lijken dan op willekeurige andere volwassenen, zijn ze geen exacte kopieën van hun ouders. "De appel valt niet in een andere boomgaard, maar toch redelijk ver van de boom."
- 2.) Kinderen verschillen aanzienlijk in de mate waarin hun temperament op dat van hun ouders lijkt. "De ene appel valt verder van de boom dan de andere."

"Er is maar één mooi kind in de wereld, en elke ouder heeft het."

Chinees spreekwoord

Spelen met poppen: daar leer je meer van dan je denkt...

Tijdens de huisbezoeken heeft u uw kind vast zien spelen met poppen. Dit waren kleine rollenspelletjes, die kind en onderzoeker samen deden. Kinderen speelden met een pop die ze zelf gekozen hadden, en we vertelden de kinderen dat *“we gaan doen alsof jij deze pop bent”*. De onderzoeker speelde ondertussen met een ‘ouderpop’. In deze rollenspellen deed de kindpop een taakje en daar gaf de ouderpop commentaar op. Dit konden verschillende soorten commentaar zijn, bijvoorbeeld *“dat heb je goed gedaan, ik ben heel trots op je”* of *“dat heb je niet zo goed gedaan, ik ben teleurgesteld in je”* of neutraal commentaar. Tijdens verschillende huisbezoeken speelden kinderen verschillende rollenspellen. Op die manier bootsten we verschillende opvoedsituaties na en konden we zien hoe *verschillende* kinderen reageren op exact *dezelfde* opvoedsituatie. Voor onze onderzoeksvraag is dat belangrijk.

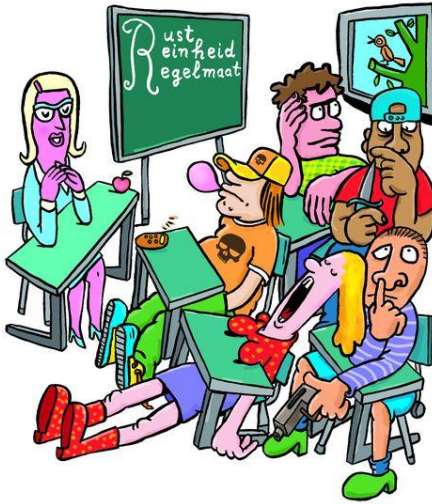
Na afloop van zo'n rollenspel vroegen we kinderen hoe ze zich voelden: in hoeverre voelden ze zich blij, boos, bang, verdrietig, trots op zichzelf? Ook keken we naar hun gedrag: waren ze bijvoorbeeld bereid tot delen, troosten, schreeuwen, schoppen, helpen? Op die manier konden we een idee krijgen hoe kinderen reageerden op verschillende opvoedsituaties. De reacties van kinderen op de rollenspellen leken op het eerste gezicht erg divers, en we zijn dan ook benieuwd of ze afhangen van het temperament dat kinderen hebben. Om daar achter te komen moeten de gegevens eerst systematisch geanalyseerd worden. We zijn nu bezig deze gegevens in te voeren in de computer, te organiseren, en te controleren. Daarna kunnen de gegevens geanalyseerd worden, om erachter te komen hoe elk kind anders reageert op opvoeding. In toekomstige nieuwsbrieven zult u hier zeker meer over horen!

Spreeken is zilver, zwijgen is (nu nog even) goud

In dit onderzoek proberen we de verschillen in hoe kinderen reageren op opvoeding te verklaren door verschillen in hun temperament. Zijn sommige kinderen bijvoorbeeld extra kwetsbaar voor inconsequent straffen of negatieve feedback, en welke kinderen zijn dat dan? Profiteren sommige kinderen meer dan anderen van warmte, consequente grenzen en complimentjes?

Via deze en volgende nieuwsbrieven houden we u op de hoogte over zowel de voortgang van het onderzoek, als de antwoorden op bovenstaande vragen. Zoals u misschien gemerkt heeft, zijn de onderzoeksresultaten die we tot nu toe opschrijven vooral verkennend; ze geven nog niet direct antwoord op de bovenstaande vragen. We willen namelijk graag dat u ook de volgende vragenlijsten zo spontaan en natuurlijk mogelijk kunt invullen, zonder daarbij beïnvloed te worden door antwoorden op de onderzoeksvragen. Preciezer antwoorden op de onderzoeksvragen zullen daarom pas in latere nieuwsbrieven verschijnen, nadat we alle gegevens hebben verzameld. Gelukkig blijft er in de tussentijd genoeg over om te vertellen in de nieuwsbrieven!

Over responsieve ouders en sociale kinderen

Ouders merken vaak op dat 'wat voor het ene kind werkt, werkt niet per sé voor het andere kind'. Toch zijn er ook opvoedingsmanieren waar veel kinderen baat bij hebben, ongeacht het temperament dat ze hebben. Vaak wordt hier een zogenaamde 'sensitief responsieve opvoeding' genoemd.

Sensitief responsief houdt in:

- Opmerken van de signalen die een kind afgeeft;
- Proberen te begrijpen wat het kind met deze signalen bedoelt en
- Daar op een warme en ondersteunende manier mee omgaan, afgestemd op het kind en de situatie.

Kortom: zien wat het kind nodig heeft op een bepaald moment en daar gepast op reageren.

Met de vragenlijsten die u heeft ingevuld hebben we gekeken of er onder onze groep deelnemers ook een link te vinden zou zijn tussen responsief opvoeden en het gedrag van kinderen.

Hieruit bleek dat een responsieve manier van opvoeden samenhang met empathie bij kinderen, en ook met prosociaal gedrag bij kinderen. Empathie betekent de mate waarin iemand zich kan inleven in anderen. Bij prosociaal gedrag kunt u denken aan dingen als helpen, delen, voor anderen zorgen, goed samen kunnen spelen met andere kinderen, et

cetera. Dit verband tussen responsief opvoeden enerzijds en empathie en prosociaal gedrag anderzijds was aanwezig ongeacht het soort temperament dat kinderen hadden.

Naast responsief opvoeden vonden we nog twee andere opvoedmanieren die verband hielden met prosociaal gedrag en empathie bij kinderen. De eerste was gewenst gedrag stimuleren bij kinderen (bijvoorbeeld een complimentje geven als een kind iets goed doet); de tweede was kinderen wijzen op de gevolgen van hun gedrag voor anderen.

Een belangrijke kanttekening bij deze bevindingen is dat de vragenlijst op één moment is ingevuld door u. Uw manier van opvoeden en het gedrag van uw kind zijn dus op hetzelfde moment gemeten. Daardoor weten we o.b.v. de vragenlijst niet zeker of de gevonden verbanden in de richting ouder => kind gaan, of in de richting kind => ouder. Een alternatieve manier om naar de bevindingen hierboven te kijken is bijvoorbeeld: naarmate kinderen zich sociaal gedragen, gaan ouders zich responsiever gedragen naar hun kinderen toe, gaan ze meer complimentjes geven voor gewenst gedrag, en zijn ze eerder geneigd om kinderen de gevolgen van hun gedrag voor anderen uit te leggen.

Eén keer meten is genoeg, toch???

Het is zaterdagochtend en u slaat de krant open. Daar leest u dat ouders die hun kinderen inconsequent straffen, kinderen hebben die zich opstandig gedragen. De conclusie lijkt voor de hand te liggen: inconsequent straffen veroorzaakt opstandig gedrag bij kinderen. Maar... Is dat wel zo? Veel ouders vinden het lastig om met opstandig gedrag van hun kinderen om te gaan, en proberen verschillende dingen uit om zulk gedrag te doen stoppen. De ene keer zullen ze proberen om streng te zijn, de andere keer geven ze toe om de vrede (in de rij bij de kassa) te bewaren. Kinderen die zich opstandig gedragen lokken zo dus misschien inconsequent straffen uit bij hun ouders.

Dus wat is het nu:

- a.) inconsequent straffen door ouders lokt opstandig gedrag uit bij kinderen,
- b.) opstandig gedrag van kinderen lokt inconsequent straffen uit bij ouders, of
- c.) misschien zijn allebei wel waar?

Om dit uit te pluizen is het belangrijk ouders en kinderen enige tijd te volgen, en meerdere keren te meten. Alleen zo kun je zien hoe ouders en kinderen reageren op elkaar, en, wat voor ons onderzoek belangrijk is, hoe kinderen reageren op de opvoeding van hun ouders.

Meerdere keren meten is daarom wat we doen: de volgende vragenlijst, meetmoment 2, komt in september. U zult hier tegen die tijd weer een uitnodiging voor ontvangen.

Heeft u **vragen over opvoeden**? Bij de centra voor Jeugd en Gezin kunt u terecht met al uw vragen over opvoeden en opgroeien. Deze centra zijn te vinden in de meeste gemeentes in Nederland, bijvoorbeeld in Utrecht.
(www.jeugdengezinutrecht.nl)

Bij het ambulatorium van de Universiteit Utrecht kunt u terecht voor **hulp** als u denkt dat uw kind misschien psychische problemen of leerproblemen heeft.
(www.uu.nl/ambulatorium)

Agenda

- September / oktober 2013: Invullen van vragenlijst 2 door ouders en leerkrachten (30 minuten)
- Maart / april 2014: Invullen van vragenlijst 3 door ouders en leerkrachten (30 minuten).

Let op:

Onder de ouders die *alle* vragenlijsten hebben ingevuld verloten we één set van vier vrijkaartjes voor de Efteling; ditzelfde doen we onder alle gezinnen waar we op huisbezoek zijn geweest. De loting voor beide sets van vrijkaartjes zal plaatsvinden in de zomer van 2014.

De volgende nieuwsbrief verschijnt in oktober 2013